

POLSKA AKADEMIA NAUK
Instytut Badań Systemowych

**ZARZĄDZANIE FINANSAMI I DŁUGIEM
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
W PERSPEKTYWIE WIELOLETNIEJ**

Krzysztof S. Cichocki

Warszawa 2013

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT BADAŃ SYSTEMOWYCH**

**Seria: BADANIA SYSTEMOWE
Tom 74**

**Redaktor naukowy:
Prof. dr hab. inż. Jakub Gutenbaum**

Warszawa 2013

Rada redakcyjna serii: BADANIA SYSTEMOWE

Prof. Olgierd Hryniewicz - przewodniczący

Prof. Jakub Gutenbaum – redaktor naczelny

Prof. Janusz Kacprzyk

Prof. Tadeusz Kaczorek

Prof. Roman Kulikowski

Prof. Marek Libura

Prof. Krzysztof Malinowski

Prof. Zbigniew Nahorski

Prof. Marek Niezgódka

Prof. Roman Słowiński

Prof. Jan Studziński

Prof. Stanisław Walukiewicz

Prof. Antoni Żochowski

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT BADAŃ SYSTEMOWYCH**

Krzysztof S. Cichocki

**ZARZĄDZANIE FINANSAMI I DŁUGIEM
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
W PERSPEKTYWIE WIELOLETNIEJ**

Warszawa 2013

**Copyright © by Instytut Badań Systemowych PAN
Warszawa 2013**

Autor:

Krzysztof S. Cichocki

Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk
ul. Newelska 6, 01-447 Warszawa
Krzysztof.Cichocki@ibspan.waw.pl

Recenzenci:

prof dr hab. Kazimierz Pająk

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

dr hab. Zbigniew Grzymała

Szkoła Główna Handlowa

Skład: Aneta M. Pielak

Wydawca:

**Instytut Badań Systemowych
Polskiej Akademii Nauk**
Newelska 6, 01-447 Warszawa
www.ibspan.waw.pl

ISSN 0208-8029
ISBN 83-894-7552-9

Spis diagramów

Diagram 3.1.	Cykliczne powiązanie planowania długoterminowego i krótkoterminowego	38
Diagram 3.2.	Planowanie wieloletnie, budżet i ocena rezultatów planów wieloletnich... ..	40
Diagram 3.3.	Planowanie wieloletnie i budżet; ocena rezultatów planów wieloletnich... ..	41
Diagram 3.4.	Wykorzystanie nadwyżki operacyjnej i przychodów w finansowaniu inwestycji	47
Diagram 4.1.	Przepływy finansowe w modelu budżetu JST w roku t.....	101
Diagram 8.1.	Schemat algorytmu poszukiwania rozwiązań dopuszczalnych	213
Diagram 8.2.	Powiązania zmiennych i ograniczeń modelu poszukiwania rozwiązań dopuszczalnych	217
Diagram 10.1.	Fazy wieloletniego planowania finansów w samorządach	232
Diagram 10.2.	Proces prac nad WPF. Edmonton, Alberta, Kanada	241
Diagram 10.3.	Proces wieloletniego planowania finansowego. Miasto Coral Springs, Floryda, USA	242
Diagram 10.4.	Proces prac nad WPF w roku budżetowym t; miasto stołeczne Warszawa.	258
Diagram 10.5.	Schemat procesu opracowywania WPF m. st. Warszawy na lata 2013-2042	259
Diagram 10.6.	Fazy wieloletniego planowania finansów w samorządach	261

Spis rysunków

Rysunek 3.1.	Źródła finansowania inwestycji.....	48
Rysunek 3.2.	Dynamika zmian dochodów z PIT, CIT i PCC, zmiana procentowa rok do roku.	62
Rysunek 3.3.	Dynamika zmian dochodów z wybranych źródeł, zmiana procentowa rok do roku	63
Rysunek 3.4.	Dynamika zmian dochodów bieżących, majątkowych i ogółem, zmiana procentowa rok do roku	65
Rysunek 3.5.	Porównanie limitów na wydatki inwestycyjne – dla 3 wariantów	74
Rysunek 3.6.	Środki z UE na finansowanie zadań z WPI – dla 3 wariantów	74
Rysunek 3.7.	Porównanie długu na finansowanie WPI – dla 3 wariantów	75
Rysunek 3.8.	Porównanie wskaźnika zadłużenia do dochodów – dla 3 wariantów	75
Rysunek 5.1.	Dochody ogółem i dochody bieżące.....	114
Rysunek 5.2.	Wydatki bieżące jako procent dochodów	114
Rysunek 5.3.	Nadwyżka operacyjna jako procent dochodów	115
Rysunek 5.4.	Wydatki inwestycyjne jako procent wydatków	115
Rysunek 5.5.	Zadłużenie jako procent dochodów ogółem	115
Rysunek 5.6.	Całkowite koszty obsługi długu jako procent dochodów ogółem	116
Rysunek 5.7.	Dochody ogółem i dochody bieżące; miasto W.	117
Rysunek 5.8.	Wydatki bieżące jako procent dochodów; miasto W.....	117
Rysunek 5.9.	Nadwyżka operacyjna jako procent dochodów; miasto W.....	117
Rysunek 5.10.	Wydatki inwestycyjne jako procent wydatków; miasto W.	118
Rysunek 5.11.	Fundusze z UE jako procent całkowitych wydatków inwestycyjnych; miasto W.	118

Rysunek 5.12.	Zadłużenie jako procent dochodów ogółem; miasto W.....	118
Rysunek 5.13.	Całkowite koszty obsługi długu; procent dochodów ogółem - miasto W.	119
Rysunek 5.14.	Nowo zaciągany dług, spłata długu oraz dług netto; miasto W.....	119
Rysunek 5.15.	Udział funduszy UE w wydatkach inwestycyjnych, prognoza 2014-2021	122
Rysunek 5.16.	Wydatki inwestycyjne	122
Rysunek 5.17.	Nowy dług, spłata długu i przyrost długu <i>netto</i>	123
Rysunek 5.18.	Całkowite koszty obsługi długu do dochodów.....	123
Rysunek 5.19.	Wydatki bieżące jako procent dochodów.....	123
Rysunek 5.20.	Wydatki inwestycyjne do wydatków.....	124
Rysunek 5.21.	Nadwyżka operacyjna do dochodów.....	124
Rysunek 5.22.	Dochody ogółem i dochody bieżące: WPF1 i WPF2	124
Rysunek 5.23.	Zadłużenie jako procent dochodów ogółem: WPF1 i WPF2	125
Rysunek 5.24.	Porównanie wydatków inwestycyjnych; rozwiązania modelu II (bez ograniczania poziomu zadłużenia) oraz modelu I. Miasto Ł	127
Rysunek 5.25.	Całkowite koszty obsługi długu do dochodów ogółem; model II. Miasto Ł.....	127
Rysunek 5.26.	Dochody bieżące oraz wydatki bieżące; model I oraz model II	128
Rysunek 5.27.	Nadwyżka operacyjna w relacji do dochodów ogółem; model I oraz model II, miasto Ł	128
Rysunek 5.28.	Poziom zadłużenia; model I oraz model II (WPF3), miasto Ł	129
Rysunek 5.29.	Zadłużenie w relacji do dochodów ogółem; model I oraz model II (WPF3).....	129
Rysunek 5.30.	Środki z UE; miasto W.....	130
Rysunek 5.31.	Dochody ogółem; miasto W	131
Rysunek 5.32.	Wydatki inwestycyjne; miasto W.....	131
Rysunek 5.33.	Dochody bieżące i wydatki bieżące; miasto W	132
Rysunek 5.34.	Poziom zadłużenia; miasto W	132
Rysunek 5.35.	Wskaźnik zadłużenia do dochodów ogółem; miasto W	133
Rysunek 5.36.	Całkowite koszty obsługi długu do dochodów; miasto W	133
Rysunek 5.37.	Całkowite koszty obsługi długu do dochodów; miasto W - scenariusz optymistyczny	134
Rysunek 5.38.	Nadwyżka operacyjna do dochodów; miasto W	134
Rysunek 5.39.	Wydatki bieżące do dochodów; rozwiązanie modelu II.....	135
Rysunek 5.40.	Nadwyżka operacyjna do dochodów; rozwiązanie modelu II	135
Rysunek 5.41.	Udział środków z UE w wydatkach inwestycyjnych; model II.....	136
Rysunek 5.42.	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem; rozwiązanie modelu II	136
Rysunek 5.43.	Całkowite zadłużenie do dochodów. WPF optymistyczny: miasta W i Ł.....	137
Rysunek 5.44.	Koszty całkowitej obsługi długu do dochodów; rozwiązanie modelu II: miasta W i Ł	137
Rysunek 5.45.	Koszty całkowitej obsługi długu do dochodów z uwzględnieniem wyłączeń; rozwiązanie modelu II: miasto W i miasto Ł.....	138
Rysunek 5.46.	Fundusze EU – dwie prognozy (WPF), z 2007 i 2009 r., gmina 1	140
Rysunek 5.47.	Wydatki inwestycyjne - dwie prognozy (WPF), z 2007 i 2009 r., gmina 1	141

Rysunek 5.48. Całkowite koszty obsługi długu - dwie prognozy (WPF) z 2007 i 2009 r. i aktualne koszty, gmina 1	141
Rysunek 5.49. Fundusze EU – wykonanie i prognozy z 2007, 2009, 2012 i 2013 r., gmina 1	142
Rysunek 5.50. Wydatki inwestycyjne – wykonanie i prognozy z 2007, 2009, 2012 i 2013 r., gmina 1	142
Rysunek 5.51. Wydatki inwestycyjne, prognoza optymistyczna 2013; gmina 1	143
Rysunek 5.52. Wydatki inwestycyjne; prognoza zachowawcza 2013; gmina 2	143
Rysunek 5.53. Wskaźnik całkowitych kosztów obsługi do dochodów; planowanie i rzeczywistość; gmina 3	162
Rysunek 5.54. Dochody ze sprzedaży majątku; lata 2010 -2013	163
Rysunek 5.55. Dochody ze sprzedaży majątku – procentowy wzrost; lata 2011-2012	163
Rysunek 6.1. Udziały podsektora samorządowego w sektorze publicznym; inwestycje, dług, deficyt	177
Rysunek 6.2. Dług publiczny oraz dług podsektora samorządowego w relacji do PKB	178
Rysunek 6.3. Relacja deficytu do PKB; sektor publiczny i podsektor samorządowy	178
Rysunek 7.1. Porównanie wydatków inwestycyjnych. Rozwiązanie modelu II (scenariusz WP3) i modelu złotej zasady.	183
Rysunek 7.2. Porównanie długu. Rozwiązanie modelu II (scenariusz WP3) i modelu złotej zasady.	183
Rysunek 7.3. Porównanie długu w relacji do dochodw. Rozwiązanie modelu II (scenariusz WP3) i modelu złotej zasady.	184
Rysunek 9.1. Prognoza zadłużenia dla miasta stołecznego Warszawy	223
Rysunek 9.2. Prognoza całkowitych kosztów obsługi długu w relacji do dochodów ogółem miasta stołecznego Warszawy, w procentach	223
Rysunek 9.3. Prognoza zadłużenia dla miasta Łochowa	224
Rysunek 9.4. Prognoza całkowitych kosztów obsługi długu w relacji do dochodów ogółem miasta Łochów, w procentach	224
Rysunek 9.5. Porównanie wydatków inwestycyjnych miasta Łochowa, dla WPF na 4 lata oraz WPF na 8 lat	225
Rysunek 9.6. Porównanie wydatków inwestycyjnych m. st. Warszawy, dla WPF na 4 lata oraz WPF na 8 lat	226
Rysunek 9.7. Porównanie zadłużenia miasta Łochów dla WPF z 28 08 2013 oraz WPF na 8 lat (będzie inny rysunek)	226
Rysunek 9.8. Porównanie zadłużenia m. st. Warszawy, dla WPF na 4 lata oraz WPF na 8 lat	227
Rysunek 9.9. Porównanie zadłużenia m. st. Warszawy, dla WPF na 4 lata oraz WPF na 8 lat	227
Rysunek 11.1. Wskaźniki finansowe dla miasta B i miasta S. Lata 2004-2006	267
Rysunek 11.1. Wskaźniki finansowe dla miast J, K oraz S. Lata 2004-2006.	269

Z recenzji

„Monografia ... jest jedną z najciekawszych pozycji naukowych, jakie miałem okazję przeczytać, dotyczącą zagadnień finansów samorządu terytorialnego. Rzeczowo relacjonuje możliwości zagospodarowania środków inwestycyjnych w perspektywie obecnego i przewidywanego długu jednostek samorządu terytorialnego.”

„Zaprezentowano model, który uwzględnia warunki ustawy o finansach publicznych i pokazano, rozwiązując model dla konkretnych jst, że przepisy ustawy nie zapobiegają przed wzrostem zadłużenia. Zaproponowano modyfikację modelu, z pomocą którego skutecznie ogranicza się zadłużenie.”

„Modele skonstruowane w rozdziale 5 są pierwszymi tego typu modelami w literaturze polskiej i mają duży potencjał w obszarze praktycznych zastosowań.”

„Jest wyjątkową publikacją o tak szerokim spojrzeniu na zarządzanie finansami jst.”

„Monografię rekomenduję jako wysokiej klasy materiał poznawczy zarówno w zakresie teoretycznym, jak i praktycznym.”

Dr hab. Zbigniew Grzymała, Prof. SGH

„(...) praca ... należy do grupy nielicznych w Polsce opracowań ujmujących całokształt zagadnień związanych z: gospodarką finansową jst na szczeblu lokalnym i regionalnym, zarządzaniem długiem oraz działalnością gospodarczą. Jest to nowe spojrzenie wynikające z dużego dorobku naukowego autora.”

„(...) autor zaproponował i omówił metodologię długoletniej analizy finansowej jst z wykorzystaniem modeli matematycznych”

„Ważnym osiągnięciem autora jest zaprezentowanie istotnych problemów polskiego, europejskiego oraz amerykańskiego samorządu terytorialnego związanych z finansami, długiem, inwestycjami i rozwojem oraz wypełnianiem przez jst zadań publicznych”.

„To świetna monografia (...) będzie ona cennym źródłem wiedzy dla studentów uczelni ekonomicznych, wydziałów prawa i samorządowców.”

Prof. zw. dr hab. Kazimierz Pająk, UE w Poznaniu

ISSN 0208-8029
ISBN 83-894-7552-9

**INSTYTUT BADAŃ SYSTEMOWYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**
tel.: (+48) 22 3810246 / 22 3810277 / 22 3810241 / 22 3810273
e-mail: biblioteka@ibspan.waw.pl